

**ВНУТРІШНІ ВІЙСЬКА
МВС УКРАЇНИ**

№ 2' 2007

ЧЕСТЬ І ЗАКОН

Щоквартальний науково-практичний журнал

Видання засновано у 2001 р.

Журнал зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (Свідоцтво КВ № 5164 від 29.05.2001 р.)

Засновник – Головне управління внутрішніх військ МВС України
м. Київ, вул. Народного ополчення, 9а

Тел.: (044) 271-59-71,
тел./факс: (044) 277-30-21

Журнал “Честь і закон” включено до переліку № 13 наукових фахових видань ВАК України, галузь “Військові науки” (постанова президії ВАК України від 10 грудня 2003 р. № 1-05/10, Бюлетень ВАК України, 2004, № 1).

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Академії внутрішніх військ МВС України
(протокол № 18 від 01.06.2007 р.)*

Редколегія не завжди поділяє думки і позиції авторів публікацій.

За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей відповідає автор.

Редколегія залишає за собою право на власне рецензування поданих статей.

Листування з читачами – тільки на сторінках журналу.

Голова координаційної ради
Станіслав Олександрович Левченко

Члени координаційної ради:
Богдан Іванович Пилипів;
Василь Степанович Молдавчук;
Степан Тимофійович Полторац, *кандидат педагогічних наук, доцент*;
Володимир Вікторович Довбня

Відповідальний редактор
Сергій Анатолійович Бабак, *кандидат військових наук, старший науковий співробітник*

Редакційна колегія:
Василь Максимович Телелим, *доктор військових наук, професор*;
Володимир Іванович Шарий, *доктор військових наук, професор*;
Іван Онопрійович Кириченко, *доктор військових наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України*;
Олександр Миколайович Шмаков, *доктор військових наук, професор*;
В'ячеслав Петрович Городнов, *доктор військових наук, професор*;
Володимир Ігорович Пелепейченко, *доктор технічних наук, професор*;
Олександр Павлович Кондратенко, *доктор технічних наук, професор*;
Іван Григорович Радванський, *кандидат педагогічних наук, доцент*;
Юрій Павлович Бабков, *кандидат технічних наук, доцент*;
Микола Олексійович Ніколаєв, *кандидат технічних наук, старший науковий співробітник*;
Володимир Вікторович Сисоев, *кандидат технічних наук, доцент*;
Валерій Павлович Якубчик

Відповідальний секретар
Володимир Мусійович Захаров

ЗМІСТ

Воєнне мистецтво

І.С. Руснак, І.О. Кириченко, В.М. Телелим, О.М. Загорка

Погляди на форми і способи воєнних (бойових) дій..... 4

М.В. Шиколо

Удосконалення форм і способів службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України..... 12

В.І. Воробйов

Шляхи пошуку раціональної структури внутрішніх військ МВС України у період переходу на військову службу за контрактом..... 15

Т.А. Сутюшев

Спосіб пошукових дій – естафетний пошук..... 18

О.Є. Забула, В.П. Василенко

Методика розподілу коштів на бойову підготовку між управліннями територіальних командувачів внутрішніх військ та їх військовими частинами за умов обмеженого фінансування..... 22

Державна безпека України

І.С. Катеринчук, А.Б. Мисик

Концептуальна модель побудови системи управління ризиками у сфері охорони державного кордону..... 27

Р.М. Пономаренко

Психологічні ознаки протиправної поведінки натовпу 30

Всебічне забезпечення службово-бойової діяльності внутрішніх військ і правоохоронних органів

І.І. Приходько

Визначення загальних утрат особового складу при виконанні службово-бойових завдань в особливий період. 35

Військова кібернетика, системи управління та зв'язок

С.В. Мануїлов

Автоматизація управління військами, математичне та інформаційне забезпечення прийняття рішень у різних ланках управління внутрішніх військ МВС України..... 41

А.Б. Гаврилов, С.В. Красинський, О.М. Носик, В.С. Спренне

Розробка Автоматизованої системи отримання, зберігання та обробки інформації про наявність, стан та рух матеріальних засобів у Збройних Силах України..... 45

CONTENTS

Military Sciences

I.S. Rusnak, I.O. Kyrychenko, V.M. Telelym, O.M. Zagorka

Views on forms and methods of military (combat) operations 4

M.V. Shukulo

Improvement of forms and methods of service and combat activity of the Interior Forces of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine..... 12

V.I. Vorobyov

Search the rational structure of the Interior Forces of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine within transition period to the contract enlisted service..... 15

T.A. Sytushev

Searching actions method is the relay search..... 18

O.E. Zabula, V.P. Vasilenko

Method of funds allocation on combat training between the territorial commands headquarters of the Interior Forces and their soldiery units under conditions of limited financing..... 22

State Security of Ukraine

I.S. Katerynychuk, A.B. Misik

Conceptual model of risks control system construction for borderline surveillance..... 27

R.M. Ponomarenko

Psychological signs of unlawful conduct of crowd..... 30

All-Round Providing of Service Activities of the Interior Forces and Law Machinery

I.I. Prikhodko

Identification of the gross losses while carrying out service and combat missions during the special period..... 35

Military Cybernetics, Control and Communication System

S.V. Manuylov

Automation of forces management, mathematical and informative arrangement of decision making in different management links of the Interior Forces of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine..... 41

A.B. Gavrylov, C.V. Krasynskyy, O.M. Nosik, V.S. Sprenne

Development of automated system of information obtaining, storage and proceeding on stock availability, state and movement in the Armed Forces of Ukraine..... 45

УДК 159.9

І.І. Приходько

ВИЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ УТРАТ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ПРИ ВИКОНАННІ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

Наведено сучасну класифікацію загальних утрат особового складу в особливий період; уточнено зміст безповоротних, санітарних та психогенних утрат. Запропоновано комплекс чинників, які необхідно враховувати при розробці методики розрахунку загальних утрат особового складу під час виконання службово-бойових завдань в особливий період.

Досвід сучасних бойових дій свідчить, що підвищення бойової потужності засобів ураження живої сили противника, розроблення та вдосконалення звичайних видів зброї, високоточної зброї, боєприпасів об'ємного вибуху і створення нових видів зброї (таких, як радіологічна, радіочастотна, інфразвукова, геофізична, генетична), удосконалення методів інформаційно-психологічної боротьби неодмінно викликають зростання кількості не тільки поранень та соматичних захворювань, але й психічних розладів військовослужбовців, що негативно впливають на їхню боєздатність, перебіг і результат бойових дій.

Проблеми розрахунку та прогнозування загальних утрат особового складу під час бойових дій в особливий період були у центрі уваги О.Г. Караяні [4], В.Д. Кохна, В.В. Паська, І.С. Руснака, І.В. Сиром'ятнікова, Є.І. Смірнова, Є.В. Снедкова, С.В. Чермяніна [3, 5 – 8] та інших учених, які на підставі досвіду останніх збройних конфліктів запропонували власні підходи до розробки методики розрахунку втрат особового складу. Проте за їхніми методиками не враховувалася специфіка виконання службово-бойових завдань внутрішніх військ в особливий період.

Мета статті – проаналізувати сучасні підходи до розрахунку та прогнозування загальних утрат особового складу під час виконання ними службово-бойових завдань в особливий період та запропонувати комплекс чинників, які необхідно враховувати у процесі розробки такої методики.

Усі втрати особового складу військ, що виникають за час бойових дій, є загальними. Їх можна поділити не тільки на втрати безповоротні та санітарні, як це загальноприйнято [1], а ще й на психогенні втрати (рис. 1).

До *безповоротних утрат* відносять такі, що включають кількість військовослужбовців, які вбиті і пропали безвісти, потрапили у полон, а також дезертирів та осіб, котрі скоїли суїцид.

Санітарні втрати – це кількість поранених та хворих, що втратили боєздатність (працездатність) не менш ніж на добу та надійшли на етапи медичної евакуації, були там зареєстровані й отримали лікарську допомогу. Залежно від причин, які викликали втрату боєздатності (працездатності), санітарні втрати умовно поділяються на бойові та небойові. Бойові санітарні втрати (поранені) – це втрати особового складу військ, які спричинені дією зброї чи іншого уражаючого фактора під час виконання бойового завдання. До бойових санітарних утрат також відносять кількість військовослужбовців, які під час бойових дій дістали відмороження.

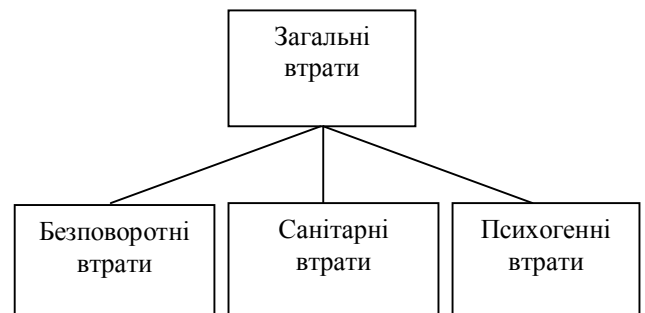

Рис. 1. Класифікація загальних утрат особового складу

За етіопатогенетичною ознакою бойові санітарні втрати поділяють на шість класів: 1) механічні пошкодження; 2) термічні ураження; 3) радіаційні ураження; 4) ураження отруйними речовинами; 5) ураження бактеріологічними засобами; 6) реактивні стани від застосування зброї масового ураження.

До небойових санітарних утрат належить кількість особового складу, який утратив боєздатність з причин, безпосередньо не пов'язаних з діями противника або виконанням бойового завдання.

В офіційних документах бойові і небойові санітарні втрати зазвичай позначають термінами відповідно “поранені” і “хворі”.

І.І. Приходько. Визначення загальних утрат особового складу при виконанні службово-бойових завдань в особливий період

Визначальними показниками санітарних утрат є їх величина та структура. Під величиною розуміють розміри санітарних утрат в абсолютних числах (кількість поранених і хворих) або у відсотках від чисельності особового складу військ. Структура санітарних утрат – це відсоткове співвідношення різних категорій поранених і хворих серед загальної кількості санітарних утрат від усіх або окремих видів зброї.

Як засвідчує аналіз літератури з наведеної проблеми, під час Великої Вітчизняної війни (ВВВ) полк за добу бою втрачав пораненими від 2 – 3 до 20 – 25 % особового складу. Санітарні втрати військ були нерівномірні також і протягом дня. Утрати хворими вимірювались у порівняно невеликих межах і становили в середньому 0,08 – 0,10 % від кількості особового складу за добу [1].

У зв'язку з цим, на думку автора, в сучасних умовах під час перших військових операцій розмір і структура можливих санітарних утрат залежатимуть від уражаючої здатності зброї, що використовує противник, складу угруповань військ (сил), їх ешелонування, ступеня захищеності своїх військ, часу ведення бойових дій, а також їх виду (оборона, наступ).

Аналіз найзначніших війн ХХ ст. та збройних конфліктів, починаючи з Другої світової і закінчуючи локальною війною в Іраку, переконує у тому, що в середньому втрати особового складу становили 0,1 – 1,5 % залежно від військового формування, бойового завдання, яке він виконує, часу та умов його виконання. Наприклад,

військові спеціалісти армії бундесверу очікують під час оборонних бойових дій без використання ядерної зброї середньодобові санітарні втрати у бригадах 3,2 – 4,8 %; за перші 7 діб бойових дій санітарні втрати додатково зростуть на 50,0 % (пояснюється високою інтенсивністю бойових дій у цей період, а також відсутністю досвіду збройної боротьби у особового складу). Для проведення оперативних розрахунків санітарна служба бундесверу визнала за доцільне вважати 1 % поранених від числа осіб, що беруть участь у бойових діях, за один день бойових дій [1].

У сучасних умовах спостерігається тенденція перерозподілу величини санітарних утрат за елементами бойового порядку частин та з'єднань. Якщо під час Великої Вітчизняної війни основні санітарні втрати були у підрозділах, частинах та з'єднаннях першого ешелону бойового порядку (оперативної побудови) військ і лише незначна частина (до 10 – 15 %) виникала у другому ешелоні, то при веденні противником сучасних повітряно-наземних битв та операцій значних санітарних утрат будуть зазнавати й війська другого ешелону оперативної побудови військ об'єднання, а їх частка може складати до 40 %.

Проведений аналіз свідчить про те, що співвідношення основних категорій поранених і хворих у загальній структурі санітарних утрат було неоднаковим під час різних війн; застосування у воєнних конфліктах останніх десятиріч нових видів вогнепальної зброї спричинило значну зміну структури вогнепальних поранень (табл. 1) [1].

Т а б л и ц я 1

Структура санітарних утрат військ за досвідом різних війн, локальних конфліктів та за розрахунками (у відсотках)

Категорії санітарних утрат	Велика Вітчизняна війна	Війна в Афганістані 1979 – 1989 рр.	Бойові дії у Чечні на 01.09.1995 р.	Розрахункові дані
Бойові санітарні втрати, у тому числі:	64,7	7,2	44,2	72,0
– поранені	61,0	6,9	40,8	62,0
– уражені із закритою травмою та контужені	1,6	0,3	–	6,0
– постраждали від опіків	0,5	–	2,3	4,0
– постраждали від відмороження	–	–	1,1	–
Небойові санітарні втрати, у тому числі:	1,6	92,8	55,8	28,0
– постраждали від небойових травм	35,3	–	–	–
– хворі	0,6	3,3	18,7	3,0
– інші	34,7	89,0	36,7	25,0
– інші	–	0,5	0,4	–
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0

Найбільшу кількість у структурі санітарних утрат складають бойові (виняток – війна в Афганістані, де небойові санітарні втрати становили 92,8 % унаслідок великої кількості випадків різноманітних інфекційних хвороб у особового складу).

У процесах підрахунку й аналізу санітарних утрат необхідно також зважати й на те, що велика кількість військовослужбовців за час ведення бойових дій може бути поранена від двох до семи разів й у зв'язку із цим у повідомленнях про втрати вони ураховувалися неодноразово [7]. Тому повторний розрахунок можливий не тільки серед поранених, але й взагалі при підрахунку всіх бойових утрат. Якщо, наприклад, військовослужбовець після поранення повернувся у стрій, але згодом загинув, то він може буде врахований у бойових утратах двічі: спочатку як поранений, а потім – як убитий. Тому такі факти, які мали місце при підрахунку загальних утрат особового складу у ВВВ, необхідно брати до уваги при розробленні методики загальних утрат особового складу.

Безповоротні втрати виникають не тільки під час ведення бойових дій, але й на етапах медичної евакуації, під час перебування у лікувальних закладах (табл. 2), тому й цей показник необхідно також обов'язково враховувати [7].

підрозділів, частин, з'єднань та об'єднань Сухопутних військ НАТО, які, наприклад, для

Т а б л и ц я 3
*Структура загальних бойових утрат
(за даними Головного командування об'єднаних сил НАТО в Європі)*

Категорія загальних бойових утрат	Кількість, %
Безповоротні втрати, у тому числі:	25,0
– убиті у бою	17,0
– полонені та ті, хто зник безвісти	8,0
Бойові санітарні втрати, у тому числі:	75,0
– поранені у бою	58,0
– постраждали від бойового стресу	17,0
Усього	100,0

бригади становлять 8,3 % чисельності особового складу. Небойові санітарні втрати складаються з кількості хворих та тих, хто дістав небойові травми. При генеральному плануванні використовується показник перебування хворих у закладах медичної служби (0,135 % на день) та показник перебування постраждалих від небойових уражень у закладах медичної служби (0,03 % на день).

Таким чином, небойові санітарні втрати можуть становити 0,165 % на день. Виходячи з показників ЗБВ 8,3 % на день для бригади,

Т а б л и ц я 2

*Загальні безповоротні втрати Радянської армії та Військово-Морського Флоту
на радянсько-германському фронті (з 22.06.1941 р. до 09.05.1945 р.)
та у війні з Японією (з 09.08.1945 р. до 02.09.1945 р.)*

Види втрат	Абсолютна кількість, чол.	Загальні втрати, %
Убито та померло від ран на етапах санітарної евакуації	5187190	46,0
Померло від ран у шпиталях	1100327	9,8
Померло від хвороб, загинуло у результаті подій, засуджено до розстрілу (небойові втрати)	541920	4,8
Зникло безвісти, потрапило у полон	4455620	39,4
Усього безповоротних утрат (без прикордонних і внутрішніх військ)	11285057	100,0

Дещо інший підхід до розрахунку та прогнозування загальних утрат особового складу в країнах – членах НАТО. Згідно з Директивою Головного командування об'єднаних сил НАТО в Європі [2] встановлені прогнозовані показники загальних бойових утрат (ЗБВ), які складаються з кількості вбитих військовослужбовців, полонених та тих, хто зник безвісти, поранених у бою та постраждалих від бойового стресу (табл. 3).

Цим документом визначені показники загальних бойових утрат на день бою для

структури бойових та небойових санітарних утрат, розрахункові санітарні втрати для бригади можуть складати 6,39 % на день (див. табл. 4).

Проблема визначення структури можливих санітарних утрат під час оборонної операції без застосування ядерної зброї була предметом дослідження спеціалістів Державного НДІ екстремальної медицини, польової фармації та медичної техніки Міністерства оборони Російської Федерації.

Т а б л и ц я 4

Структура прогнозованих санітарних утрат бригади Сухопутних військ Союзного командування в Європі НАТО (на день бою до чисельності особового складу)

Категорія санітарних утрат	Санітарні втрати, %
Бойові санітарні втрати, у тому числі:	6,230
– поранені у бою	4,820
– постраждали від бойового стресу	1,410
Небойові санітарні втрати, у тому числі:	0,160
– хворі	0,135
– постраждали від небойових уражень	0,030
Усього	6,390

Було проаналізовано не тільки досвід ВВВ, війни в Афганістані 1979 – 1989 рр., а й використано метод експертних оцінок провідних фахівців військово-медичної служби. За їх результатами санітарні втрати можуть мати такий розподіл: поранені – 62 %, хворі та уражені – 25 %, обпечені – 4 %, контужені – 6 % та ті, хто дістав небойові травми – 3 % [3].

Як показали результати дослідження, у сучасних бойових діях потрібно очікувати істотних змін характеру та структури санітарних утрат, виникнення нових видів бойової патології. При цьому можливе різке зростання питомої ваги тяжких і дуже тяжких пошкоджень механотермічного та контузійного характеру, включаючи пошкодження паренхіматозних та інших внутрішніх органів, особливо від боєприпасів об'ємного вибуху.

Психогенні втрати. У результаті проведеного аналізу структури санітарних утрат у локальних війнах та воєнних конфліктах ХХ ст. виявлено значне зростання кількості психічно травмованих військовослужбовців. За даними американських та німецьких фахівців, вони становлять в умовах застосування ядерної зброї 20,0 – 30,0 %, без застосування зброї масового ураження 25 – 33 %, від фізичних втрат – 20 % (раніше останній показник не перевищував 5,0 – 7,0 %) [4]. Тому при розробці методики прогнозування втрат особового складу необхідно також обов'язково враховувати психогенні втрати, які постійно виникають при веденні будь-яких бойових дій, здійснювати їх прогнозування й оцінку.

Сучасна війна не просто висуває суворі вимоги щодо фізичних і духовних сил людей, але і є процесом довготривалої психотравматизації військовослужбовців. У ній вирає та з протиборчих сторін, що краще підготує особовий склад не тільки у бойовому плані, але й психологічному, правильно розрахує та спрогнозує динамічні зміни психіки військовослужбовців, визначить необхідні сили і засоби для швидкої реабілітації втрачених психологічних властивостей, у мінімальні строки відновить психологічний ресурс особового складу.

Психогенні втрати – це кількість особового складу, що втратив на короткий або тривалий час боєздатність унаслідок впливу бойової психічної травми та психогенних стрес-факторів. Психогенні втрати складаються з безповоротних, санітарних (бойових і небойових) утрат та короткочасних психологічних утрат (рис. 2), кожен елемент яких має свій зміст [4].

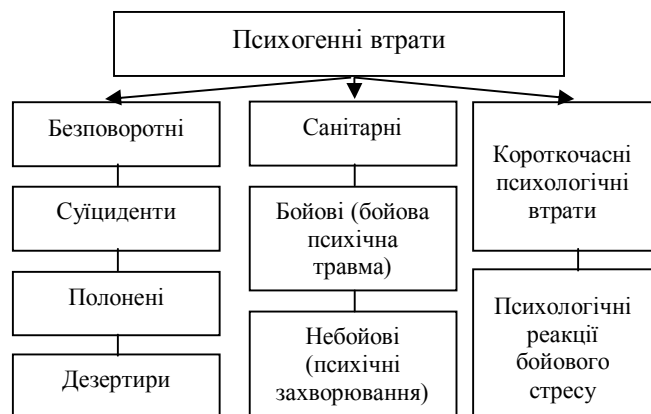

Рис. 2. Класифікація психогенних утрат

До безповоротних психогенних утрат відносять осіб, що свідомо прийняли рішення припинити участь у бойових діях і покинули бойовий порядок [дезертири, особи, що здалися у полон, та суїциденти (які покінчили життя самогубством)]. Які-небудь тенденції або закономірності проявів цього виду втрат не виявляються, тому є складними прогнозування і можливі розрахунки таких утрат. Однак відомо, що відсутність дієвої системи психологічної допомоги у бойовій обстановці супроводжується зростанням кількості дезертирів та випадків убивств командирів. Це чітко проявилось під час війни у В'єтнамі, де ігнорування питань прогнозування і профілактики психогенних утрат призвело до збільшення кількості американців,

що дезертирували з поля бою, і командирів підрозділів, убитих своїми підлеглими [5].

До санітарних психогенних утрат належить кількість військовослужбовців, що вибули зі строю через бойову психічну травму (БПТ) або нервово-психічне захворювання (небойові втрати) на термін, більший за одну добу, та потрапили до пунктів психологічної допомоги, у медичні та реабілітаційні підрозділи. Бойова психічна травма являє собою патологічний стан центральної нервової системи, який формується в результаті бойового стресу, що перевищує цільовий психологічний ресурс особистості, та виникає наростання специфічної особистісної дисгармонії у вигляді психотичних та непсихотичних розладів. За даними В.В. Нечипоренка, С.В. Литвінцева, Є.В. Снедкова, у сучасних збройних конфліктах санітарні психогенні втрати становлять 1 – 3 %, у ВВВ 10 – 12 % від загального обсягу психогенних утрат. На їхню думку, до БПТ необхідно також відносити й ендогенні психози, що маніфестують у бойовій обстановці (шизофренія, маніакально-депресивний психоз тощо) [5, 8].

До розряду психогенних утрат також входять військовослужбовці, що нормально поведуться у звичайній ситуації, але втрачають контроль над собою у бою, діють не адекватно вимогам бойової обстановки (за даними іноземних фахівців, таких військовослужбовців близько 75 %). Фрустрація, переляк, страх, невпевненість, втрата здатності адекватно оцінювати обстановку тощо – ці та інші психічні стани складають так звані “короткочасні психологічні втрати”. У локальних воєнних конфліктах минулих років значно збільшилася кількість потерпілих із психогенними розладами субклінічного рівня. До цієї категорії належать порушення, що можна позначити як психічні стресові реакції (ПСР), або психологічні реакції бойового стресу (неадекватні психологічні реакції, бойове стомлення, бойове виснаження тощо). Вони характеризуються швидкоплинністю (від кількох хвилин до однієї доби) і супроводжуються вираженим зниженням бойової готовності та працездатності військовослужбовців аж до відмови від будь-якої діяльності взагалі. Назвати такі розлади втратами досить складно, тому що фіксувати їх більшу частину просто не вдається, але вони дуже негативно впливають на психіку військовослужбовців, їхню спроможність виконувати покладені на них завдання та бойову готовність у цілому.

Обсяги психологічних утрат залежать від багатьох чинників, що визначають ризик психотравмування особового складу. Так, ізраїльські дослідники виявили залежність розвитку бойових психічних травм від індивідуальних психологічних якостей військовослужбовців. Ними встановлено, що особи, які раніше зазнали БПТ, більш уразливі з погляду їхньої психічної стійкості, надійності у майбутньому. У психіці таких осіб накопичуються негативні зміни, що блокуються в несвідомому, емоційній пам’яті, активізуючись у стресовій ситуації. Сильну схильність до психологічних утрат мають і особи без бойового досвіду, з порушеною адаптацією до гіперстресорів бою. Найбільшу емоційно-вольову стійкість показують досвідчені воїни, які не зазнавали БПТ [5].

Аналіз показав, що кількість осіб, які належать до психологічних утрат, підвищується із зростанням інтенсивності бойових дій. Тут виявляється “ефект кумулятивних причин”, коли попереднє психологічне напруження поступово накопичується в індивіді й у певний момент призводить до перенапруження. Однак той, хто з самого початку мав високий ступінь опору організму гіперстресовим впливам, залишався більш стійким до них і надалі. У бою з низькою інтенсивністю найбільш стійкими у психічному відношенні були ветерани, найменш стійкими – ті, хто раніше зазнав БПТ. Особовий склад, який брав участь у війні вперше, показав проміжні результати. У боях з високою інтенсивністю різко зростає відсоток осіб, які належать до розряду психологічних втрат як серед новобранців, так і серед тих, хто виявив раніше невисоку психологічну стійкість до факторів бою.

Розрахунки психогенних утрат мають орієнтовний, імовірнісний характер. Головними, визначальними показниками психогенних утрат є їх величина і структура. Під величиною розуміються розміри втрат в абсолютних цифрах (у кількості людей). Структура психогенних утрат – це процентне відношення різних їх видів до загальної кількості психогенних утрат.

Розрахунки В.С. Новикова, А.А. Боченкова, С.В. Чермяніна показують, що різні прояви психічної дезадаптації у вигляді гострих психологічних стресових реакцій виявляються вже протягом першої доби бою не менш ніж у 5 – 7 % військовослужбовців, причому в 80 % із них вони будуть швидкоплинними (хвилини – десятки хвилин) і проходять при змінах бойової обстановки. У 20 % потерпілих (контингент

уражених із БПТ) тривалість розладів перевищує 1 – 2 години. Серед них 65 % тих, хто короткочасно вибув зі строю протягом доби, можуть повернутися в частину. Критерієм повернення у стрій вважається не повна відсутність у них патопсихотичної симптоматики, а здатність до виконання своїх обов'язків. Можуть залишитися у медичному пункті частини 7 – 10 %, будуть направлені на наступний етап медичної евакуації 25 – 28 %. Останні дві категорії потерпілих будуть віднесені до санітарних психологічних утрат.

Усього в загальній структурі санітарних утрат психологічні санітарні втрати можуть дорівнювати 10 – 14, або 0,3 – 0,5 % чисельності особового складу, що бере активну участь у бойових діях. У разі неможливості медичного сортування за участю фахівців не менш 50 % осіб з ПСР будуть евакуйовані на наступний етап медичної евакуації, що може призвести до фіксації хворобливої симптоматики у них і погіршення прогнозу щодо повернення у стрій. У зв'язку з цим питома вага санітарних психологічних утрат у загальній структурі санітарних утрат може зрости до 24 % і досягти 1 % кількості всього особового складу військ, що беруть участь у бойових діях [6].

Таким чином, психогенні втрати – реальний факт війни і вагомий чинник, що впливає на боєздатність особового складу. Вони є різними за походженням, рівнем розгорнутої патології, динамікою проявів, наслідками психічних розладів, захворювання та трансформації і зумовлюють дезорганізацію бойової активності військовослужбовців. Завдяки умінню грамотно прогнозувати й оцінювати психогенні втрати можливо вчасно й обґрунтовано приймати адекватні рішення, проводити заходи щодо психологічної допомоги і відновлення боєздатності особового складу. Розрахунок та прогноз психологічних утрат необхідні тому, що вони впливають на перебіг і результат бойових дій, на прийняття оптимальних управлінських рішень у бою.

Висновки

1. Загальні втрати особового складу в умовах сучасних бойових дій визначатимуться значними розмірами, складністю та різноманітністю структури і тяжкістю пошкоджень, а їх

розрахунки будуть досить складними і матимуть орієнтовний характер.

2. Під час розробки методики розрахунку безповоротних, санітарних та психогенних утрат необхідно враховувати комплекс чинників, найважливішими з яких є: співвідношення сил та засобів сторін, що протидіють; вид і тривалість бою (операції); завдання військового формування; інтенсивність бойових дій; характер місцевості; час року, погода; бойові, психічні та моральні якості особового складу; довіра особового складу до командирів, а також їх досвід та воєнне мистецтво під час підготовки та ведення військового бою (операції).

Список використаних джерел

1. Організація медичного забезпечення військ: Підручник для студентів вищих медичних закладів освіти України III-IV рівнів акредитації / За ред. проф. Паська В.В. – К.: МП “Леся”, 2005. – 430 с.
2. Принципи, політика та параметри планування медичного забезпечення Союзного командування Європи: Директива Союзного командування Європи № 85-8 від 26.10.1993 р. – Брюссель, 1993. – 50 с.
3. Руснак І.С., Кохно В.Д. Досвід воєнних конфліктів і проблем реформування Збройних Сил України: пріоритети, передумови та перспективи // Матеріали міжнар. семінарів, тези допов. 14 – 15 лютого 2000 р., 22 – 23 липня 2000 р. – К., 2001. – С. 28 – 34.
4. Караяни А.Г., Сиромятников И.В. Прикладная военная психология. – СПб.: Питер, 2006. – 480 с.
5. Нечипоренко В.В., Литвинцев С.В., Снедков Е.В. Современный взгляд на проблему боевой психической травмы // Военно-мед. журн. – 1997. – № 4. – С. 22–26.
6. Новиков В.С., Боченков А.А., Чермянин С.В. Психофизиологическое обоснование проблемы коррекции и реабилитации участвовавших в боевых действиях военнослужащих // Военно-мед. журн. – 1997. – № 3. – С. 53–56.
7. Смирнов Е.И. Война и военная медицина. 2-е изд. – М.: Медицина, 1979. – 188 с.
8. Снедков Е.В. Боевая психическая травма: Автореф. дис. д-ра мед. наук. – С Пб., 1997. – 31 с.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2007 р.

Аннотации	Summary
<p>УДК 159.9:343.95</p> <p>Пономаренко Р.М.</p> <p>Психологические признаки противоправного поведения толпы</p> <p><i>Проведен анализ поведения толпы и возможностей влияния на нее с целью избежания массовых беспорядков на основании материалов практической деятельности государственных правоохранительных органов.</i> С. 30</p>	<p>UDC 159.9:343.95</p> <p>Ponomarenko R.M.</p> <p>Psychological signs of unlawful conduct of crowd</p> <p><i>The analysis of conduct of crowd and possibilities to influence on it to avoid mass disturbances based on materials of practical activity of the state law enforcement bodies has been conducted.</i> P. 30</p>
<p>УДК 159.9</p> <p>Приходько И.И.</p> <p>Определение общих потерь личного состава при выполнении служебно-боевых задач в особый период</p> <p><i>Представлена современная классификация общих потерь личного состава в особый период; уточнены содержание безвозвратных, санитарных и психогенных потерь. Предложен комплекс факторов, которые необходимо учитывать в процессе разработки методики расчета общих потерь личного состава при выполнении служебно-боевых задач в особый период.</i> С. 35</p>	<p>UDC 159.9</p> <p>Prikhodko I.I.</p> <p>Identification of the gross losses while carrying out service and combat missions during the special period</p> <p><i>Modern classification of the gross losses in the special period has been provided. Notions of irrecoverable, sanitary and psychogenic losses have been specified. A number of reasons which are necessary to take into consideration while developing gross losses procedure while performing service and combat missions during the special period have been offered.</i> P. 35</p>
<p>УДК 351.75:519.852</p> <p>Мануилов С.В.</p> <p>Автоматизация управления войсками, математическое и информационное обеспечение принятия решений в различных звеньях управления внутренних войск МВД Украины</p> <p><i>Рассмотрено развитие автоматизации управления войсками по обеспечению принятия решений в различных звеньях управления ВВ МВД Украины.</i> С. 41</p>	<p>UDC 351.75:519.852</p> <p>Manuylov S.V.</p> <p>Automation of forces management, mathematical and informative arrangement of decision making in different management links of the Interior Forces of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine</p> <p><i>Development of forces management automation to arrange decision making in various management links of the Interior Forces of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.</i> P. 41</p>
<p>УДК 623.765</p> <p>Гаврилов А.Б., Красинский С.В., Носик А.М., Спренне В.С.</p> <p>Разработка Автоматизированной системы получения, хранения и обработки информации о наличии, состоянии и движении материальных средств в Вооруженных Силах Украины</p> <p><i>Предложены структура, программная реализация, аппаратные и программные требования к Автоматизированной системе получения, хранения и обработки информации о наличии, состоянии и движении материальных средств в Вооруженных Силах Украины.</i> С. 45</p>	<p>UDC 623.765</p> <p>Gavrylov A.B., Krasynskyy S.V., O.M. Nosik, Sprenne V.S.</p> <p>Development of automated system of information obtaining, storage and proceeding on stock availability, state and movement in the Armed Forces of Ukraine</p> <p><i>Structure, programme realization, hardware and software requirements to the Automated system of information obtaining, storage and proceeding on stock availability, state and movement have been offered in the Armed Forces of Ukraine.</i> P. 45</p>
<p>УДК 34(477)(091)</p> <p>Шевченко А.И.</p> <p>Опыт антитеррористической деятельности правоохранительных органов: исторический аспект</p> <p><i>Отражены тактика действий, формы и методы, способы и приемы, которые использовались во время национально-освободительной борьбы в западных областях Украины. Исторический опыт национально-освободительного движения может быть полезным в деятельности специальных подразделений СБ и МВД Украины, которые ведут борьбу с терроризмом в современный период.</i> С. 49</p>	<p>UDC 34(477)(091)</p> <p>Shevchenko O.I.</p> <p>Experience of counterterrorist activity of the law enforcement authorities: historical aspect</p> <p><i>Actions tactics, forms and methods, ways and approaches, which were used during the national liberation fight in the Western Regions of Ukraine, have been clarified. Historical experience of national liberation movement can be helpful in of the special units' activity of the Security Service and of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, which conduct fight against terrorism in a current period.</i> P. 49</p>
<p>УДК 378. 147</p> <p>Козлов В.Е., Метешкин К.А., Юзьков И.А.</p> <p>Концептуальная модель преподавателя военного высшего учебного заведения</p> <p><i>Рассмотрена концептуальная модель преподавателя военного высшего учебного заведения, которая учитывает специфику его служебно-боевой деятельности и качества личности.</i> С. 53</p>	<p>UDC 378. 147</p> <p>Kozlov V.E., Meteshkin K.A., Yuzkov I.A.</p> <p>Conceptual model of a teacher in a military higher educational institution</p> <p><i>Conceptual model of a teacher in a military higher educational institution has been considered. It includes peculiarities of their service and combat activity as well as their personalities' qualities.</i> P. 53</p>

- Василенко Валерій Петрович** – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та військового господарства Академії внутрішніх військ МВС України (с. 22)
- Воробійов Володимир Іванович** – кандидат військових наук, начальник науково-дослідного центру Академії внутрішніх військ МВС України, генерал-майор (с. 15)
- Гаврилов Анатолій Борисович** – кандидат технічних наук, начальник науково-дослідного відділу військової частини А0785, полковник (с. 45)
- Забула Олег Євгенович** – заступник начальника кафедри озброєння та стрільби Академії внутрішніх військ МВС України (с. 22)
- Загорка Олексій Миколайович** – доктор військових наук, професор, головний науковий співробітник науково-дослідного центру Національної академії оборони України (с. 4)
- Катеринчук Іван Степанович** – доктор технічних наук, доцент, професор кафедри управління Національної академії Державної прикордонної служби України, полковник (с. 27)
- Кириченко Іван Онопрійович** – доктор військових наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, головний науковий співробітник науково-дослідного центру Академії внутрішніх військ МВС України (с. 4)
- Козлов Валентин Євгенович** – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри інформатики та прикладних інформаційних технологій Академії внутрішніх військ МВС України (с. 53)
- Красинський Сергій Вікторович** – науковий співробітник військової частини А0785 (с. 45)
- Мануїлов Сергій Володимирович** – перший заступник командира військової частини 2269 – начальник штабу, полковник (с. 41)
- Метешкін Костянтин Олександрович** – доктор технічних наук, професор, проректор з наукової роботи Міжнародного Слов'янського університету (с. 53)
- Мисик Анатолій Борисович** – кандидат військових наук, доцент, начальник кафедри Національної академії Державної прикордонної служби України, полковник (с. 27)
- Носик Олексій Михайлович** – молодший науковий співробітник військової частини А0785, капітан (с. 45)
- Пономаренко Роман Михайлович** – аспірант Національної академії СБ України, старший викладач кафедри Інституту підготовки слідчих кадрів для СБ України, підполковник (с. 30)
- Приходько Ігор Іванович** – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник науково-дослідного центру Академії внутрішніх військ МВС України, підполковник (с. 35)
- Руснак Іван Степанович** – доктор військових наук, професор, заступник начальника Національної академії оборони України з навчальної роботи, генерал-лейтенант (с. 4)
- Спренне Володимир Сергійович** – старший науковий співробітник військової частини А0785, полковник (с. 45)
- Сутюшев Тахір Анварович** – кандидат технічних наук, доцент, старший науковий співробітник науково-дослідного центру Академії внутрішніх військ МВС України (с. 18)
- Телелим Василь Максимович** – доктор військових наук, професор, професор кафедри стратегії Національної академії оборони України (с. 4)
- Шевченко Олександр Іванович** – старший викладач Інституту підготовки слідчих кадрів для Служби безпеки України у складі Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, полковник (с. 49)
- Шиколо Микола Вікторович** – старший офіцер відділення з організації служби ОГП управління Центрального ТрК ВВ МВС України, майор (с. 12)
- Юзьков Ігор Олександрович** – старший викладач кафедри інформатики та прикладних інформаційних технологій Академії внутрішніх військ МВС України, підполковник (с. 53)